

Handläggning i parternas utevaro

RÄTTEN

Rådmannen Johan Nordin

PROTOKOLLFÖRARE

Tingsnotarien Johanna Klingstedt

PARTER**Kärande**

Eva Lindholm, 19690504-0165
Ymervägen 12 B
182 67 Djursholm

Ombud: Advokaten Therese Ström
Therese Ström Advokatbyrå AB
Köpmangatan 15, 1 tr
111 31 Stockholm

Svarande

Danderyds kommun
Socialnämnden
Box 28
182 11 Danderyd

Ombud: Advokaten Ann-Christine Johnsson
Advokatfirman Ann-Christine Johnsson AB
Döbelnsgatan 18, 1 tr
113 58 Stockholm

SAKEN

Fastställelse av legal vårdnadshavare; nu fråga om avvisning av talan

Följande antecknas.

Den 13 juni 2019 förklarade Högsta domstolen att den lagakraftvunna dom som meddelats av Superior Court of the State of California den 24 juni 2015 i mål RID 1502548 mellan Eva Lindholm och Christina Brock är gällande i Sverige såvitt avser

frågan om moderskap. Fastställandet fick till följd att Eva Lindholm är att se som rättslig mor till Adrian Lindholm, 150831-2590. Attunda tingsrätt hade dessförinnan genom dom meddelad den 17 oktober 2017 förklarat att Johan Olofsson är far till Adrian.

Eva Lindholm har vid tingsrätten väckt talan mot Socialnämnden i Danderyds kommun (Socialnämnden) avseende vårdnaden om Adrian. Socialnämnden har yrkat att tingsrätten ska avvisa Eva Lindholms talan då den är väckt mot fel part. Tingsrätten har nu att pröva avvisningsyrkandet.

Parterna har anfört följande grunder och sakomständigheter

Eva Lindholm

Som följd av Högsta domstolens beslut den 13 juni 2019 i mål nr Ö 3462-18 att förklara Eva Lindholm som mor till Adrian, då Eva Lindholm inte är gift med Adrians biologiska far, ska som rättsföljd av moderskapet fastställas att hon är ensam vårdnadshavare till Adrian i enlighet med föräldrabalken 6 kap. 3 §.

Det är förenligt med Adrians bästa att tingsrätten fastställer att Eva Lindholm är ensam vårdnadshavare till Adrian.

Det råder ovisshet om Eva Lindholm är vårdnadshavare för Adrian och detta är till nackdel både för Adrian och för Eva Lindholm.

Adrian föddes den 31 augusti 2015 i USA efter att konception skett utanför surrogatmoderns livmoder med anonymt donerat ägg och med spermier från Adrians biologiska far Johan Olofsson. Eva Lindholm övertog genom ett avtal om surrogatmoderskap med Adrians biologiska mor, Christina Brock, allt ansvar för Adrian. Superior Court of the State of California fastställde rättsförhållandet i mål RID

1502548 där dom meddelades den 24 juni 2015 och Eva Lindholm förklarades vara mor till det barn som skulle komma att födas.

Högsta domstolen beslutade den 13 juni 2019 i mål nr Ö 3462-18 att den del av den amerikanska domen som förklarade Eva Lindholm som mor till Adrian ska erkännas i Sverige. Enligt den amerikanska domen fastställs såväl Eva Lindholms status som mor (legal custody) som vårdnadshavare (physical custody). Den amerikanska domen berör inte faderskapet. Högsta domstolens avgörande fastställer Eva Lindholms rättsliga status som mor till Adrian. Socialnämnden i Danderyds kommun har inte accepterat att med moderskapet följer, om modern inte är gift vid barnets födelse, att modern har ensam vårdnad om barnet.

Högsta domstolen anförde som skäl för att Sverige ska erkänna den dom som meddelats av Superior Court of the State of California att Adrian, oaktat att han har hemvist i Sverige och att Johan Olofssons faderskap har fastställts, inte fått sin familjerättsliga relation till Eva Lindholm erkänd av svenska myndigheter. Högsta domstolen anför i sin dom att detta påverkar såväl Adrians identitet som rätt till privatliv på ett ingripande sätt. Adrian ansågs därmed ha rätt att få sin familjerättsliga relation till Eva Lindholm erkänd i Sverige och det i enlighet med att principen om barnets bästa ska tillgodoses. Enligt Högsta domstolen var ett erkännande av den amerikanska domen den enda möjliga vägen för att tillgodose Adrians rätt till skydd för sitt privatliv samt för att uppfylla den av svensk lag fastlagda principen om att barnets bästa ska vara avgörande för varje beslut som fattas som rör barnet.

Eva Lindholm har registrerats som mor och ensam vårdnadshavare till Adrian av skatteverket. Skatteverket har inte utrett konsekvensen av Högsta domstolens beslut utan följt presumtionen att en ogift mor tillika är ensam vårdnadshavare. Skatteverket har inte heller uttalat krav på särskilt avgörande avseende frågan om Eva Lindholm, utöver att hon förklarats som mor, även måste förklaras som ensam vårdnadshavare för Adrian. Eva Lindholm har även ansökt om samt beviljats barnbidrag hos Försäkringskassan samt begärt ut viss dokumentation avseende Adrian från

Polismyndigheten som endast vårdnadshavare kan begära. Socialnämnden i Danderyds kommun anför att det inte finns något formellt beslut i vårdnadsfrågan och att saken därför måste avgöras i domstol.

Adrian står idag enligt Socialtjänsten i Danderyds kommuns uppfattning utan vårdnadshavare varför Socialnämnden har ansvaret för barnet. Adrian har sedan ankomsten till Sverige varit bosatt hos Eva Lindholm. Eva Lindholm är Adrians närmaste anknytningsperson. Socialtjänsten har inte formellt övertagit den faktiska vårdnaden om barnet med stöd av LVU eller reglerna om vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Med anledning av att Adrian inte har någon vårdnadshavare så är han dock föremål för en frivillig placeringsåtgärd enligt socialtjänstlagen av Socialnämnden. Från november 2016 har Adrian varit placerad hos Eva Lindholm och haft visst umgänge med sin far Johan Olofsson. Efter en lång utredningstid övergick placeringen den 10 juni 2019 till att Adrians placering delas mellan föräldrarna, med lika mycket tid hos vardera. Sedan den 13 juni 2019, då Högsta domstolen meddelade sin dom, har dock denna placering saknat lagstöd. Det framgår av socialtjänstlagen att barn utan föräldrar eller barn med föräldrar vilka uppvisar brister, ska placeras, men ingen av dessa situationer är nu föreliggande. En placering enligt socialtjänstlagen av Adrian är således regelvidrig. Någon möjlighet för Adrians föräldrar att avsluta placeringen existerar dock inte, eftersom en sådan åtgärd endast kan vidtas av en vårdnadshavare.

I enlighet med 6 kap. 3 § föräldrabalken var Christina Brock mor och ensam vårdnadshavare till Adrian vid Adrians födsel. Den amerikanska domen fastställde före Adrians födelse, den 24 juni 2015, att alla rättsliga band mellan Christina Brock och Adrian upphört och att Eva Lindholm genom avtal inträtt/övertagit Christina Brocks rättsliga ställning i förhållande till Adrian. Eva Lindholm som därmed förklarats som mor bör enligt svensk rätt även ses som vårdnadshavare enligt 6 kap. 3 § föräldrabalken. Enligt svensk rätt kan en ogift mor avhändas vårdnaden genom dom. Vårdnaden kan enligt gällande svensk rätt efter beslut i domstol överflyttas på den andre biologiska föräldern, adoptivförälder eller särskild förordnad vårdnadshavare.

Det fastställda moderskapet får således till följd, utifrån en analog tillämpning av 6 kap. 3 § föräldrabalken, att hon i egenskap av mor som ej frångits vårdnaden genom dom även är att anse som ensam vårdnadshavare. Det finns ingen bestämmelse som reglerar möjligheten till ändring av vårdnaden när ingen av föräldrarna har vårdnaden om barnet. Det må vara så att lagstiftarens avsikt med bestämmelsen i 6 kap. 3 § föräldrabalken inte var att bestämmelsen skulle tillämpas vid surrogatmoderskap. Det bör dock påpekas att innan Högsta domstolens beslut har surrogatmoderskap aldrig aktualiserats i praktiken i svensk rätt varför inte del av svensk lagstiftning är avsedd att tillämpas vid surrogatmoderskap. Frågan för handen är dock hur Adrians behov av en vårdnadshavare ska tillgodoses. Det saknas rättslig grund för Socialnämndens tolkning av Högsta domstolens beslut, särskilt som det medför att Högsta domstolens eftersträfvade effekt av sitt beslut medför att Adrian genom beslutet erhållit en legal mor och en legal far men inte någon vårdnadshavare. Socialnämndens tolkning strider mot den allmänna rättsuppfattningen och troligen även mot svensk rätt.

Med anledning av att Socialnämnden vägrar erkänna Eva Lindholm som vårdnadshavare till Adrian måste rättsförhållandet prövas. Det råder således ovisshet om Eva Lindholm är vårdnadshavare för Adrian. Adrian har rätt till sitt sociala och juridiska band till sina föräldrar genom att få den familjerättsliga ställningen erkänd. Ett underlåtande att erkänna deras rättsliga ställning påverkar såväl Adrians identitet som hans rätt till privatliv. Att inte erkänna Eva som vårdnadshavare medför att hon och Adrian står utan det skydd de försäkras enligt Europakonventionen. Situationen medför vidare att Socialnämnden kan förhindra Eva Lindholm att flytta från Danderyds kommun och ta med sig Adrian.

Högsta domstolen hänvisar till Europadomstolens rådgivande yttrande av den 10 april 2019 (Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, [GC], no. P16-2018-001, French Court of Cassation, 10 april 2019), där Europadomstolen anger de nackdelar som uppstår för barnet vid en brist på erkännande av relationen mellan moden och barnet. En av dessa nackdelar är

att barnet riskerar att stå utan skydd om den avsedda modern vägrar eller upphör att vårda barnet. Skyldigheten att ta vård om ett barn uppstår dock inte i och med ett fastställt föräldraskap, utan denna skyldighet tillkommer vårdnadshavaren. Risken att Adrian står utan det skydd som Högsta domstolen och Europadomstolen hänvisar till föreligger således alltså. Att endast fastställa moderskapet innebär således inte eftersträvad förändring för Adrian. För att tillgodose Adrians bästa bör det fastställas att Eva Lindholm har ensam vårdnad om honom.

Socialnämnden

Eva Lindholm har riktat sin talan mot fel part.

Av Högsta domstolens beslut om moderskap följer inte att Eva Lindholm är vårdnadshavare för Adrian.

Det är ostridigt att Socialnämnden inte har fastställt någon vårdnadshavare för Adrian. Det är vidare ostridigt att det råder ovisshet om rättsläget och att detta är till nackdel för Eva Lindholm.

Det bästa för Adrian är inte att Eva Lindholm är ensam vårdnadshavare för honom.

Socialnämnden kan i vissa fall vara part i vårdnadsfall; t.ex. vid ansökan om att vårdnaden ska överflyttas till en särskilt förordnad vårdnadshavare. Detta anges då uttryckligen i lagtexten i föräldrabalken. En förutsättning för Socialnämndens talerätt är att barnet står under en eller båda föräldrarnas vårdnad. I övriga fall är vårdnaden en fråga mellan föräldrarna. I förevarande fall ligger vårdnadsfrågan utanför de uppdrag avseende vårdnad som Socialnämnden fått av lagstiftaren.

Socialnämnden har inte till uppgift att erkänna vårdnadshavare. En automatisk följd därav är att Socialnämnden inte har någon partsbehörighet i aktuell typ av mål, vilket får till följd att det inte finns någon som kan företräda Socialnämnden i processen. Det är vidare oklart vad som menas med ett erkännande samt varför ett erkännande skulle

krävas. Socialnämnden anser därför att Eva Lindholms talan ska avvisas då den är riktad mot fel part.

Om rättsföljden, som Eva Lindholm menar, av högsta domstolens avgörande bör vara att ett barn som har en mor per automatik även har en vårdnadshavare bör i konsekvens härmed även anses att ett barn som har en far per automatik även har en vårdnadshavare. Såväl moderskap som faderskap har fastställts för Adrian, som enligt Eva Lindholms resonemang skulle ha två vårdnadshavare. En vårdnadstvist bör därför rimligen föras mellan vårdnadshavarna och inte mot kommunen.

Högsta domstolens avgörande innebär att den amerikanska domen gäller såvitt avser frågan om moderskap (se punkt 43 i domen). Till Högsta domstolens beslut finns bilagt ett särskilt yttrande av samtliga domare i målet. I yttrandet anges bl.a. att Högsta domstolens ställningstagande innebär att flera följdfrågor uppkommer som inte kan hanteras inom ramen för domstolens dömmande. Avslutningsvis menar domarna att det finns anledning för lagstiftaren att utreda de frågor som har aktualiserats. Högsta domstolen uttalar sig således inte om några följdfrågor med anledning av fastställandet av moderskapet, utan menar att dessa bör utredas av lagstiftaren.

Socialnämnden anser inte att den slutsatsen kan dras från Högsta domstolens avgörande med tillägg att Eva Lindholm enligt 6 kap. 3 § föräldrabalken bör anses vara vårdnadshavare till Adrian. Bestämmelsen tar enligt sin ordalydelse sikte på barnets födelse och vid den tidpunkten var inte Eva Lindholm att anse som mor till Adrian Lindholm. Lagstiftarens avsikt med införandet av bestämmelsen har inte heller varit att den skulle tillämpas i fråga om surrogatmoderskap. Dessa frågor var inte aktuella när bestämmelsen infördes. Vad gäller registreringen av Eva Lindholm som vårdnadshavare i folkbokföringen är Socialnämndens uppfattning att Skatteverket överskridit sina befogenheter.

Det är ostridigt mellan parterna att Socialnämnden inte har fastställt någon vårdnadshavare för Adrian. Det är vidare ostridigt att det råder ovisshet om rättsläget och att detta är till nackdel för Eva Lindholm.

Adrian Lindholm har sedan den 19 december 2016 varit tillfälligt placerad enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen hos Eva Lindholm. Placeringen gjordes inledningsvis utifrån att det förelåg ett surrogatmoderskap och att spermadonatoren var okänd samt att det var frågan om ett barn som vistades i Sverige och saknade såväl föräldrar som vårdnadshavare. Socialnämnden fick instruktioner från Socialstyrelsen om att göra en placering eftersom Socialnämnden, som det samhällsorgan som har det yttersta ansvaret för barnet, ska ha insyn i barnets liv. Sommaren 2017 framkom nya uppgifter angående faderskapet och Johan Olofsson fastställdes vara far efter genomförd faderskapsutredning. Eva Lindholm ansökte i november 2017 om tillstånd att adoptera Adrian, något som Johan Olofsson motsatte sig. Ansökan avslogs av tingsrätten och hovrätten avslag Eva Lindholms överklagande. Högsta domstolen avskrev målet genom beslut den 27 juni 2019 sedan Eva Lindholm återkallat sitt överklagande av hovrättens beslut. Det föreligger dock inga tvångsåtgärder från kommunens sida och placeringen kan avbrytas av en vårdnadshavare. Placeringen går ut på att Adrian bor växelvis hos sina föräldrar enligt ett schema som har förhandlats fram mellan föräldrarna. Placeringsbeslutet kommer bestå till dess Adrian får en vårdnadshavare. Eva Lindholm har således ingen möjlighet att i nuläget låta placeringen upphöra eftersom Socialnämnden inte erkänner henne som vårdnadshavare med hänvisning till att Högsta domstolen endast fastslagit ett rättsligt moderskap.

Socialtjänsten har med anledning av pågående processer lämnat yttranden och utfört utredningar som har berört Johan Olofssons och Eva Lindholms föräldraförmåga. Den senast genomförda utredningen gjordes våren 2019. Utredningen var en hemutredning med anledning av att Eva Lindholm anmält oro för att Adrian utsattes för våld hemma hos fadern. Utredarna gjorde bedömningen att oron för våld, från någon av föräldrarna, var låg.

De utredningar som Socialtjänsten genomfört visar att både Eva Lindholm och Johan Olofsson är lämpliga som vårdnadshavare. De brister emellertid i samarbete med varandra, vilket enligt Socialtjänstens utredare påverkar Adrian negativt. Det är angeläget att föräldrarna förbättrar sin relation för att inte sonens hälsa och utveckling skadas på grund av deras konflikter.

Socialnämnden utgår i sin verksamhet från principen om barnets bästa. Det bästa för Adrian är att han har tillgång till båda sina föräldrar. Nämnden anser för närvarande inte att det är lämpligt att en av föräldrarna får ensam vårdnad om honom. Nämnden stöder sin uppfattning på ett flertal utredningar som genomförts på grund av oro för barnets situation.

Eva Lindholms bemötande

Socialnämnden är rätt part i målet, då det är den myndighet som har ansvaret för alla barn i kommunen som står utan vårdnadshavare. Socialnämnden är vidare den myndighet som motsätter sig att Eva redan utan ett fastställande från tingsrätten ska anses vara Adrians vårdnadshavare.

I dagsläget har varken Eva Lindholm eller Johan Olofsson vårdnaden om Adrian. I föräldrabalken finns endast regler som avser ändring av vårdnaden från ensam vårdnad till gemensam vårdnad och vice versa. Det saknas regler som tar sikte på situationen att det inte finns någon vårdnadshavare, att ingen har vårdnaden om ett barn. Det bör dock poängteras att socialnämnden har talerätt i de fall där båda föräldrarna är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden om ett barn, se 6 kap. 8 a § föräldrabalken. Mot bakgrund därav samt att nämnden har ett ansvar för samtliga barn som befinner sig i kommunen och särskilt de barn som står utan vårdnadshavare, är Socialnämnden, med anledning av att det är den myndighet som motsätter sig att Eva redan utan ett fastställande från tingsrätten ska anses vara Adrians vårdnadshavare, rätt part i målet. Socialnämnden måste vara att anse som rätt part då det är den enda möjliga parten att väcka talan mot.

Eva Lindholm inkom den 16 augusti 2019 med ett yttrande i det vårdnadsmål vid Attunda tingsrätt (T 9137-17) mellan Johan Olofsson och Christina Brock som förklarats vilande under adoptions- och erkännandeprocesserna i Högsta domstolen. I sitt yttrande yrkade Eva Lindholm att målet skulle avskrivas alternativt att Johan Olofssons yrkande skulle avvisas då Christina Brock inte längre är mor eller vårdnadshavare till Adrian, varför hon saknar talerätt. Den 25 oktober 2019 meddelade domstolen ett beslut om att Eva Lindholms yrkande skulle avvisas då hon inte är part i målet. Domstolen har sedan den 11 november 2019 fattat beslut om att utfärda stämning mot Christina Brock. Oaktat att Christina Brock inte längre är mor till Adrian och således saknar förutsättningen att delta i ett mål rörande vårdnaden om honom, bedömer tingsrätten att Eva Lindholm inte har möjlighet att delta som part i det målet. Mot bakgrund därav är Eva Lindholm nödgad att stämma socialnämnden för att få sitt vårdnadshavarskap om Adrian fastställt.

Frågan om vårdnadshavarskapets fördelning mellan Eva Lindholm och Johan Olofsson är en fråga som ska hanteras dem emellan och inte inom ramen för detta mål. För närvarande är Johan Olofsson inte part i det aktuella målet. Det är därtill inte lagligen möjligt att pröva vårdnaden mellan Eva Lindholm och Johan Olofsson innan någon av dem har tillerkänts vårdnaden om Adrian. Det krävs därför att Eva Lindholm tillerkänns vårdnaden om Adrian. Inte heller den amerikanska surrogatmodern är vårdnadshavare och kan svara i en sådan process. Det måste finnas något sätt att på civilrättslig grund fastställa dylikt rättsförhållande, när förhållandet är ovisst.

Efter genomgång av handlingarna i målet meddelar tingsrätten följande

BESLUT

Tingsrätten avslår Socialnämndens yrkande om att målet ska avvisas.

Skälen för beslutet

Eva Lindholm vill genom målet vid tingsrätten fastställa sin ställning som vårdnadshavare till Adrian. Som förutsättningar för att en fastställsetalan ska få föras gäller enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken att talan avser ett rättsförhållande, att det råder ovisshet om rättsförhållandet och att ovissheten är käranden till förfång.

Kravet på att talan ska gälla ett rättsförhållande är något tingsrätten har att beakta ex officio. Frågan om Eva Lindholm ska vara vårdnadshavare berör otvetydigt ett konkret rättsligt förhållande mellan henne och Adrian.

När det gäller kravet på ovisshet kan konstateras att det av utdrag från folkbokföringsregistret framgår att Eva Lindholm hos Skatteverket är registrerad som vårdnadshavare till Adrian. Enligt praxis från Högsta domstolen framgår att registreringen av uppgifter om identitet, civilstånd och släktskap i folkbokföringsregistret inte har någon konstituerande innebörd. Det är alltså inte vad som finns angivet i folkbokföringen som avgör vare sig vilket civilstånd en person har eller vilka hans eller hennes föräldrar ska anses vara. Uppgifterna kan däremot ha en viss presumtionsverkan bl.a. vid bedömningen av vem som ska anses vara eller ha varit vårdnadshavare. Ger omständigheterna anledning till tvivel angående uppgifternas riktighet, måste domstolen ta ställning till om uppgifterna är riktiga (se NJA 2017 s. 430 punkt 19).

Socialnämnden har vidgått att de inte har fastslagit någon vårdnadshavare för Adrian och att de anser att Skatteverket överskridit sin befogenhet vid registreringen av Eva Lindholm som vårdnadshavare. Nämnden har vidare anført att Högsta domstolens beslut att erkänna Eva Lindholm som rättslig mor till Adrian inte per automatik innebär att hon även ska ses som hans vårdnadshavare. Enligt tingsrätten utgör dessa omständigheter att det får anses råda ovisshet avseende förhållandet om Eva Lindholm är att anse som vårdnadshavare till Adrian.

För att målet ska få upptas till prövning krävs, utöver att det råder ovisshet om rättsförhållandets varande, att denna ovisshet är till nackdel för käranden. Rekvisitet att ovissheten om rättsförhållandet ska vara till nackdel för käranden innebär bl.a. att det ska föreligga en begränsning av friheten eller möjligheten för käranden att företa handlingar som är beroende av det omtvistade rättsförhållandet (se NJA II 1943 s. 162).

Eva Lindholm har gjort gällande att underlåtenheten att erkänna henne som vårdnadshavare medför betydande nackdelar både för henne och Adrian och bl.a. anfört att bristen på registrerad vårdnadshavare har medfört att Adrian är föremål för en placeringsåtgärd enligt socialtjänstlagen, vilket medför att Socialnämnden exempelvis kan förhindra Eva Lindholm att tillsammans med Adrian flytta från Danderyds kommun. Placeringsåtgärden enligt socialtjänstlagen kan vidare endast upplösas av en vårdnadshavare. I nuläget finns alltså ingen, utöver Socialnämnden, som varken har rätt eller möjlighet att upphäva placeringen. Eva Lindholm har vidare anfört att det inte finns något annat sätt att få rättsförhållandet fastställt eller någon annan part att väcka talan mot. Socialnämnden har även vidgått att ovissheten är till nackdel för Eva Lindholm men menar att en talan om vårdnad istället bör föras mot Adrians far.

Enligt tingsrätten föreligger en avsevärd diskrepans i vilka rättigheter Eva Lindholm skulle ha som vårdnadshavare för Adrian jämfört med hennes nuvarande ställning som rättslig förälder och som en av två som för närvarande har ansvaret för Adrian enligt Socialnämndens placeringsåtgärd. Det är uppenbart att den nuvarande situationen är till nackdel för Eva Lindholm och för Adrian.

För att en fastställsetalan ska få föras krävs, utöver vad som uttryckligen anges i 13 kap. 2 § rättegångsbalken, att talan med hänsyn till omständigheterna är lämplig (se exempelvis NJA 2005 s. 517 och NJA 2007 s.108). I denna del gör tingsrätten följande överväganden.

Frågor om vårdnad om ett barn kan väckas dels inom ramen för ett tvistemål, dels som ett domstolsärende (se 6 kap. 17 § föräldrabalken för den exakta fördelningen). Den vanligaste typen av mål avseende vårdnad vid domstol är sådana där två föräldrar tvistar med varandra om vårdnaden om barn enligt 6 kap. 5 § föräldrabalken.

Därutöver finns vissa mål och ärenden vid tingsrätten som saknar en tydlig motpart. Så är exempelvis fallet när det rör sig om överflyttning av vårdnaden eller att utse särskilt förordnad vårdnadshavare för ett barn enligt 6 kap. 7, 8, 8 a, 9 och 10 §§ föräldrabalken. Tingsrätten får i nyss nämnda fall besluta om ändring i vårdnaden på talan av någon av föräldrarna eller på ansökan eller anmälan av socialnämnden.

Reglerna i föräldrabalken om överflyttande av vårdnad utgår som huvudregel från att det finns en faktisk närvarande vårdnadshavare för ett barn men att fråga väcks avseende förändring av vårdnaden. Det finns två undantag från den huvudregeln, då det vid tillfället för talans väckande inte finns någon faktisk vårdnadshavare. Dessa bestämmelser tar sikte på att ett barn saknar vårdnadshavare på grund av att denna eller dessa är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden eller att denna eller dessa har avlidit. Någon bestämmelse som tar sikte på nu aktuell situation, att ett barn har två registrerade föräldrar men ingen vårdnadshavare, återfinns inte i föräldrabalken, varken att föras som tvistemål eller som domstolsärende. Som följd därav finns inte heller någon reglering kring partsställningen i sådana mål.

Socialnämnden har gjort gällande att Eva Lindholms talan ska avvisas då den har riktats mot fel part och har som grund för detta anfört att det inte finns någon lagreglering i 6 kap. föräldrabalken som tar sikte på nu aktuell situation och som således stadgar Socialnämndens talerätt. Enligt Socialnämnden ska Eva Lindholms talan i stället riktas mot Adrians andra förälder, Johan Olofsson.

Eva Lindholm har anfört att reglerna i 6 kap. föräldrabalken ska tillämpas analogt.

Vid en analogisk tillämpning används existerande lagregler som stöd för en rättstillämpning avseende situationer som egentligen faller utanför den kodifierade

regeln. Utifrån detta dras slutsatser om vad rättens innehåll på det oreglerade området torde vara (jfr Samuelsson & Melander, *Tolkning och tillämpning*, 2 uppl., s. 57). En analogisk tillämpning bör enligt tingsrätten som utgångspunkt användas med försiktighet och föregås av en lämplighetsprövning, för att påvisa att den situation man försöker täcka in genom att använda en analogi är snarlik den situation som regelns ursprungliga tillämpningsområde ämnar reglera. I förevarande fall sammanfaller lämplighetsprövningen även med kravet på lämplighet som följer av att talan förs som en fastställlestalan.

De lagreglerade situationer som främst liknar den nu aktuella är att ett barn står under vårdnad av endast en förälder och den föräldern är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, 6 kap. 8a § andra stycket föräldrabalken, och då ett barn står under vårdnad av endast en förälder och den föräldern avlider, 6 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken. Barnet står då – i det första fallet i praktiken och i det andra fallet faktiskt – utan vårdnadshavare. I ett sådant läge anses den efterlevande eller närvarande föräldern, trots att denna inte är vårdnadshavare, ha ett sådant befogat intresse i saken att denne ges talerätt avseende överflyttande av vårdnaden till sig. Gemensamt för dessa fall är att det i praktiken inte finns någon vårdnadshavare att väcka talan mot. Det handlar inte om att ”ta” vårdnaden från någon utan endast om att föräldern till ett barn som står utan vårdnadshavare ska ”få” vårdnaden. Även om handläggningen differentierar mellan fallen, det ena behandlas vid tingsrätten som ett ärende och det andra som ett tvistemål, är partsställningen densamma. Den förälder som söker få vårdnaden om barnet är sökande/kärande medan Socialnämnden är motpart/svarande.

Eva Lindholm har inte vid tingsrätten fört talan om att ta vårdnaden från någon annan, utan endast väckt talan om att tingsrätten ska fastställa att hon, som förälder till Adrian, också är hans vårdnadshavare. Situationen är klart jämförbar med den då ett barn för stunden inte har någon vårdnadshavare som i praktiken kan utöva vårdnaden. Enligt tingsrätten talar regelsystemet i 6 kap. föräldrabalken starkt för att det, i en sådan situation, är förenligt med barnets bästa att kunna få saken prövad. Detta kan

tillgodoses genom att Eva Lindholm, med en analog tillämpning av bestämmelserna i föräldrabalken, tillåts att väcka talan avseende vårdnaden om Adrian.

Gemensamt för bestämmelserna i 6 kap. 8 a § andra stycket och 9 § andra stycket föräldrabalken är att talan ska väckas mot Socialnämnden. Anledningen till detta får anses vara att det är Socialnämnden som ansvarar för samtliga barn inom dess kommun och som ska se till att dessa barn får det stöd och den vård som de behöver och som ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. När det inte finns någon faktiskt vårdnadshavare att väcka talan mot är det Socialnämnden som ska verka för den lösning som är bäst för barnet. Socialnämnden är således den part, utöver barnet självt och föräldrar/vårdnadshavare, som har ett befogat intresse i barnets välmående och en talan av dylikt slag. I enlighet med vad som anförts ovan avseende Socialnämndens talerätt i den typ av mål som mest liknar det nu aktuella talar starka skäl för att Socialnämnden har talerätt även i den aktuella situationen.

Det saknas vidare lagreglering avseende talan om vårdnad mellan två föräldrar, när ingen av dem är vårdnadshavare. Eftersom Socialnämnden motsätter sig andra myndigheters erkännande av Eva Lindholm som vårdnadshavare och då det råder ovisshet avseende den rättsliga följden av Högsta domstolens avgörande skulle ovissheten bestå i ett potentiellt vårdnadsmål mellan föräldrarna. Ovissheten om rättsförhållandet mellan Eva Lindholm och Adrian skulle alltså inte lösas av att en vårdnadsprocess inleds mot Johan Olofsson. Enligt tingsrätten kan ovissheten inte lösas på något annat sätt än att Eva Lindholm ges möjlighet att väcka talan mot Socialnämnden. Med hänsyn härtill, och då annat inte heller framkommit än att en sådan ordning i övrigt skulle vara ändamålsenlig, anser tingsrätten att talan är lämplig att föra.

Sammanfattningsvis finner tingsrätten att det finns förutsättningar för att föra den fastställsetalan som Eva Lindholm yrkat inom ramen för ett indispositivt tvistemål

med Socialnämnden som motpart. Socialnämndens yrkande om att tingsrätten ska avvisa Eva Lindholms talan ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR-23)

Beslutet får överklagas särskilt genom anmälan om missnöje. En sådan anmälan ska göras till tingsrätten inom en vecka från den dag då parten fick del av beslutet, men vara ställd till Svea hovrätt. Försummas detta får beslutet inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs.

_____

Som ovan,

Johanna Klingstedt

Protokollet uppvisat/

Hur man överklagar

TR-23

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Steg 1: Anmäl missnöje inom 1 vecka

För att överklaga måste du först anmäla att du är missnöjd med beslutet. Du kan göra det muntligt eller skriftligt. Om du inte hör av dig gäller tingsrättens beslut och får inte överklagas.

Din anmälan om missnöje ska ha kommit in till domstolen inom 1 vecka från den dag som du fick del av beslutet.

Vilken dag går tiden ut?

Sista dagen för överklagande är samma veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen är en lördag, söndag, helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Steg 2: Överklaga inom 3 veckor

Överklaga sedan skriftligt inom 3 veckor från den dag som du fick del av beslutet. Tiden räknas på samma sätt som beskrivs här ovan. Ditt överklagande måste ha kommit in till domstolen när tiden går ut.

Så här överklagar du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha

och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent kommer domstolen att avvisa överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.